

HÖGERNS UNGA RIKSDAGSGARDE

3. JARL HJALMARSON

Av redaktör, fil. kand. GUNNAR UNGER

HUR är det Disraeli säger: »Det är det personliga, som intresserar människorna, som eldar deras fantasi och vinner deras hjärtan. Ett fristående program är en stor abstraktion, som bara lämpar sig för teoretiska studier; inkarnerat i ett parti eggas det människor till handling, men sätt i spetsen för detta parti en ledare, som kan inge entusiasm och han skall vinna världen.»

Det var ord, som man hade anledning att erinra sig, när högerens riksorganisation i januari 1950 skulle utse ny ordförande.

Valet föll som bekant på Jarl Hjalmarson. Är han den man, som skall visa sig i stånd att återupprätta det parti, vilket av triumferande motståndare dömts till undergång eller på sin höjd anvisats rollen som en numerärt oansenlig och politiskt inflyttslös ytterlighetsriktning? Naturligtvis är det för tidigt att redan nu, efter endast två år, söka objektivt avgöra den frågan. Men lika säkert som det är att många högermän från början tvekade om svaret, lika säkert är det, att denna tvekan under de gångna åren har övervunnits. I dag är högerfolkets stora flertal fast förvissat om, att Jarl Hjalmarson skall lyckas med sin svåra uppgift att på nytt skapa resonans för konservatismens idéer i vårt land. På kort tid har han förstått att samla partiet kring sig.

Signalen gavs, när han debuterade som partiledare i remissdebatten vid 1950 års riksdag. Det var en milstolpe inte bara i hans egen utan förmodligen också i högerpartiets utveckling. Inför en ovanligt lyhörd kammare — ja, man lyssnade faktiskt med den häpnad, den aktning och det intresse, som man gör i den svenska riksdagen, när man oförmodat får en känsla av att någon säger vad han menar och menar vad han säger — lade Jarl Hjalmarson fram sitt utrikespolitiska program.

Det var då han för första gången gjorde sig till förespråkare för tanken på en militär gemenskap mellan de skandinaviska länderna, som inte skulle inskränka sig till teknisk samverkan. På så sätt

skulle Sverige naturligt inordnas i det västliga försvarssystemet utan att därför behöva ansluta sig till Atlantpakten — en åtgärd, som tillsvidare för vår del av flera skäl saknar aktualitet. Det var då högern åter ryckte till sig initiativet i den utrikespolitiska debatten. Det var det första försök, som gjorts från något partis och någon partiledares sida att bryta vår utrikespolitiska isolering. Låt vara att detta initiativ till följd av den nuvarande regeringskoalitionens förblindade motstånd icke ännu fått några praktiskt-politiska följder; det innebar likafullt en ur opinionssynpunkt befriande handling.

Hjalmarsons förslag mottogs med livligaste sympati i både Norge och Danmark och undgick inte att väcka positiv uppmärksamhet på västmaktshåll. Men det viktigaste var dock, att det skapade förutsättningar för att göra högern till samlingspunkt för den dittills partipolitiskt hemlösa opinion i vårt land, som ogillar den officiella utrikeskursen. Högern mälde sig därmed ut ur den fiktiva enigheten kring hr Undéns politik och ställde sig i spetsen för den ständigt växande opinionsriktning, som kräver närmare samverkan med västerns demokratier, främst våra skandinaviska grannländer och lojalt stöd åt FN:s bemödanden att näpsa angripare.

Denna utrikespolitiska position har högern bibehållit, befast och utbyggt under Jarl Hjalmarsons ledning. Högern har skarpt avvisat den officiella politik, enligt vilken regeringen med läpparna bekänner sig till Achesonplanen, medan den i praktiken gör vad som står i dess makt för att sabotera planens genomförande. Högern har motsatt sig den nedlagda röstens politik och djupt beklagat, att Sverige som enda västdemokrati sökt medverka till angriparen Kinas representation i FN. Högern har gjort fullt klart, att den icke ämnar acceptera den statskonst, som vill att svenska folket med gevär för fot skall åse en sovjetrysk ockupation av Danmark och Norge, vilket skulle vara liktydigt med Sveriges utlämnande åt Sovjetunionens godtycke. Tredje ståndpunkten har i högern en bestämd motståndare. Kanhända är på längre sikt Jarl Hjalmarsons insats för en utrikespolitisk nyorientering den viktigaste han hittills gjort som partiledare. Men samma initiativkraft och framåtanda, som han härvidlag visat, har kännetecknat hans verksamhet också på andra områden.

Genom sitt arbete i försvarskommittén och inte minst genom sitt synnerligen välavvägda brev till statsministern i försvarsfrågan strax före 1950 års kommunalval har han meriterat sig

för en ledande roll även i försvarsdebatten. Låt vara att han inte lyckats genomdriva den enhälliga lösning av försvarsproblemen på vilken han hoppats; han har dock på nytt gjort högern till det parti, som skickligast och mest auktoritativt för försvarets talan. Han har vidare blivit kommunismens påpassligaste, stridbaraste och förmodligen farligaste motståndare i riksdagen liksom i vår praktiska politik överhuvud. På bägge dessa områden har han framgångsrikt fullföljt gamla, stolta högertraditioner. När det gäller de sociala och ekonomiska frågorna har han genom sin moderna samhällssyn, sin förhandlingsvana och sin ärliga reformvilja givit högern en annan och sakligt inflytelserikare position än tidigare.

Överhuvudtaget är det ju märkligt, hur snabbt denne ledare för det näst minsta riksdagspartiet lyckats vinna riksdagens öra. Det har varit möjligt tack vare hans rättframhet, renhårighet och starka personliga övertygelse, på vilken ingen kan missta sig; hans omdömesgillhet, som avhåller honom från att yttra sig i tid och otid och kommer honom att spara sig för de väsentliga frågorna; hans arbetsförmåga och energi. God hjälp har han också av en snabb och effektiv replikföring, som ändå präglas av takt och behärskning och sist men inte minst av en avväpnande anspråklöshet i förening med en pojkaktig eller man kanske skulle säga studentikos charm, som kommer riksdagen att t. o. m. overse med att han har humor.

Ingenting är mer främmande för Jarl Hjalmarson än uppblåsthet, dryghet, stora later och orakelmässiga talesätt och få har också lättare än han att få personlig kontakt med olika slags människor. Han är vänlig och naturlig, ger sig tid, hör gärna på (eller låtsas framgångsrikt göra det) vill inte veta av skillnad på person och bråkar aldrig om småsaker. De egenskaper, som betingat hans framgång i riksdagen, har givit samma resultat ute i bygderna. Man var till en början ganska skeptisk på, hur denne akademiker och arbetsgivarrepresentant skulle mottas av väljar-skarorna ute i landet, men framgången har varit fullständig. I förstone kan det möjligen vara ägnat att förvåna. Jarl Hjalmarson är inte precis till typen någon folktalare och det första intrycket av hans offentliga framträdanden är inte alltid övertygande. Man ser en medelålders yngling, som sitter hopsjunken med korslagda ben i en stol och frenetiskt tuggar tabletter. Hans främsta yttre karakteristika förefaller att vara öronen och flugan. När han med snabba och knyckiga rörelser äntrat estraden och börjar tala blir

det oftast något av en chock för den, som inte tidigare hört honom. Rösten är på en gång hes och en aning gäll, det kan inte hjälpas att den ibland för tanken till målbrottet. Hela gestalten saknar den tyngd, som anses tillbörlig för en partiledare; den gör ett oroväckande intryck av ungdomlighet, vilket länge i svensk politik ansetts liktydigt med ovederhäftighet. Att framförandet är livfullt, muntert och energiskt bidrar till att öka misstankarna för bristande mognad.

Men det dröjer inte länge förrän den negativa reaktion, som kan ha uppkommit, förbyts i en positiv och Hjalmarson har auditoriet i sin hand. Han har en förmåga att finna de rätta orden, att tala om politiska frågor på ett begripligt, levande och rättframt sätt, som ger dem konkretion för gemene man. Han ser ständigt på de politiska problemställningarna ur den enskilde medborgarens praktiska synvinkel och söker lösningarna från den utgångspunkten. Hans åhörare blir snart nog medvetna om att hos denne talare finns inte bara karaktär och intellekt utan också hjärta, värmande mänsklighet. Man tror på Jarl Hjalmarson, på uppriktigheten och ärligheten i hans berömda fältrop att högern vill göra staten mänsklig i stället för att som socialdemokratin gör människan statlig. Man har svårt att inte sympatisera med hans tanke att demokratisera äganderätten genom att göra alla till kapitalister. Och innan han har slutat brukar hans auditorium vara på det klara med, att det också existerar ett slags pondus, som inte vägs i skålpund kött.

*

Jarl Hjalmarson förefaller att vara född till politiker och säkert är att hans politiska instinkt blev tidigt väckt. Som son till chefen för svenska brigaden i Finlands frihetskrig, den bekante persergeneralen Harald Hjalmarson, fick han redan vid unga år impulser att intressera sig för militära och utrikespolitiska spørsmål. Sin debut som studentpolitiker i Uppsala gjorde han under försvarsfrågans svartaste år på 20-talet och efter det korta gästspel i Clarté, som tycks vara ett inte ovanligt inslag i konservativa intellektuellas andliga mognadsprocess, grep han makten i Heimdal. Med Karl Erik Gillberg vid sin sida och stödd på en vältrimmad valorganisation behärskade han den konservativa studentopinionen i Uppsala. Korporativismen var på modet och tillsammans med Gillberg förfäktade Hjalmarson framgångsrikt korporativa idéer gentemot de mera liberala heimdaliterna Håstads och Heckschers

kritik. Även om de senare med sin större vetenskapliga auktoritet kunde vinna på poäng i debatterna brukade Hjalmarson och Gillberg vara säkra på att alltid vinna voteringarna. Viktigare än dessa skärmytslingar var dock att Hjalmarson och hans kamrater i Heimdal med utomordentlig energi tog del i den landsomfattande försvarskampanj, som föranletts av 1925 års nedrustningsbeslut. Denna kampanj, där inte minst de unga konservativa akademiker-
nas insats var av betydelse, spelade en stor roll för högerframgången vid 1928 års val, och högerledningens uppmärksamhet fästes vid Hjalmarson. Den unge juris studeranden hade gjort sig känd som en durkdriven debattör och skicklig organisator och fick nu vid 24 års ålder anbud om att bli statsminister Lindmans sekreterare.

Mot löfte om att få några månader på sig att fullborda sin jur. kand. tackade han med glädje ja och 1929 tillträdde han sin nya befattning. När högerregeringen påföljande år avgick blev Hjalmarson sekreterare och ombudsman i högerns riksorganisation och på denna post kvarstod han till 1937. Han fick nu under Lindmans faderligt auktoritativa ledning en grundlig inblick och omfattande insikter inte bara i högerns förhållanden utan i svenskt politiskt liv överhuvud. Om anledningen till att Hjalmarson, som betraktades som partiets kronprins, året efter den gamle amiralens död lämnade högerorganisationens tjänst har meningarna varit delade. Faktum kvarstår att han — måhända som ett uttryck för sina gamla korporativa sympatier — övergick till arbetsuppgifter inom näringslivets intresseorganisationer och därmed helt avstod från politisk verksamhet.

Det blev emellertid snart nog klart, att högerpartiet inte kunde undvara Jarl Hjalmarson och år 1944 valdes han till partiets andre vice ordförande för att sex år senare tillträda den post, som många redan tio år tidigare förutspått att han en gång skulle komma att bekläda, nämligen partiordförandens.

Det har varit en följdriktig utveckling, och den sjuåriga parentes under vilken Hjalmarson stod utanför politiken och helt ägnade sig åt sina uppgifter i Handels Arbetsgivarorganisation och Försäkringsbolagens Förhandlingsorganisation har inte varit politiskt betydelselös. Tvärtom, under denna tid blev Hjalmarson intimt förtrogen med viktiga aspekter av svenskt arbetsliv och förvärvade en förhandlingsvana och inte minst en förmåga att samarbeta med fackliga förtroendemän, som varit honom en ovärderlig tillgång i politiken, särskilt sådan den bedrivs i riksdagens utskott. Hjalmar-

son har stor respekt för det odoktrinära, praktiska och i grund och botten ganska konservativa fackföreningsfolket och den respekten är återgäldad. Att Hjalmarson åtnjuter en påtaglig popularitet inom socialdemokratin beror inte bara på att han inte är hr Ohlin. Man känner honom som en ärlig motståndare, på vilken man kan lita och med vilken man följaktligen kan förtroendefullt samarbeta i frågor, som förts ur den politiska stridslinjen.

Den politiska auktoritet, som Jarl Hjalmarson på kort tid lyckats förvärva sig, har väl aldrig varit större än efter höstens framgångsrika kampanj mot bondeförbundets avfall och folkpartiets trekvartssocialism. Hans inlägg i den stora riksdagsdebatten om den ekonomiska politiken i början av december förra året gav eko i hela landet, och det torde vara en allt vanligare uppfattning både inom borgerligheten och socialdemokratin, att ledningen av oppositionen övergått till Jarl Hjalmarson. Efter den egendomliga inrikespolitiska utveckling, som givit högerledaren förevändning för den träffande anmärkningen, att den enda konjunkturskatt som verkligen kunde löna sig, vore den som lades på folkpartiets växlande politik, framstår Jarl Hjalmarson och hans parti som borgerlighetens säkraste värn. Hjalmarson är ingen principryttare, han ogillar doktrinarism och är föga road av politiskt teoretiserande. Han är i eminent grad en praktisk politiker. Men han skulle aldrig drömma om att låta sin politiska grundåskådning påverkas av några konjunkturer. Vid den står han fast, och det skänker i dagens fövrrade läge en känsla av trygghet åt borgerliga långt utanför den egentliga högerns led. Hans program, den sunda svenska konservatismens program, kan sammanfattas i få och enkla ord. Det är samhörighet och samverkan med övriga västliga demokratier, främst våra skandinaviska grannar. Det är ett starkt och effektivt försvar. Det är lägre skatter, friare ekonomi och större förtroende för den enskildes förmåga att ta ansvar. Det är fortsatt utbyggande av praktiska socialreformer. Det är en kulturpolitik, som vill bevara och stärka den svenska odlingens samband med Västerlandets stora andliga traditioner.

Det programmet borde kunna vara hela borgerlighetens.

Jarl Hjalmarsons arbetsbörda är enorm, de kvällar på året torde vara räknade, som han kan ägna åt familj och vänner. Men han visar aldrig någon nervositet eller irritation, han får på sin höjd ett tankspritt uttryck i ögonen och säger: »Har du aldrig haft lust att en vacker dag bara ta dig fritt och inte göra nånting mer?»

Får han någon gång en ledig stund, slår han sig gärna till ro med en grogg och en cigarrcigarett och läser — förbluffande nog — filosofisk facklitteratur. Det är en ovana från uppsalaåren, då han gick på Hägerströms föreläsningar. Men han förnekar inte sin natur: han sysslar minst lika gärna med att snickra, är barnsligt road av sina händers verk och framträder vid högtidliga tillfällen som en fullfjädrad amatörillusionist. Dessemellan spelar han bridge.

En medarbetare i AT lät för någon tid sedan undslippa sig följande reflexion:

»Högerledaren hr Hjalmarson har bara ett fel. Han har hamnat i fel fålla. Så klok som han är, kan man inte förstå att han är högerman. Något för framtiden kan det ju inte vara.»

Ja, var inte så säker. Jarl Hjalmarson är som framgått både filosof och spelare. Han är händig, han kan snickra. Och så kan han ju trola.

Ett underverk har han redan utfört. Han har återskönt förtröstan och kampvilja åt sina anhängare genom att utforma en aktiv, stridbar och djärv högerpolitik av den art, som kan väcka gensvar hos nationens ungdom. Vid 1950 års kommunalval hejdades för första gången högerpartiets tjuguåriga, oavlätliga tillbakagång. Stödd på sitt skarpa Svärd, omgiven av medarbetare, vilkas beundran och tillgivenhet han vunnit lika mycket genom sitt personliga föredöme som genom kamratlighet, lojalitet och beredvillighet att låta dem handla självständigt och på eget bevåg, kan Jarlen se framtiden an med tillförsikt.